

Amaia Izko

«Presoek normalizazio prozesuan parte hartzeko aukera itxita dute»

Iruñea, 1971. Zuzenbidea ikasi zuen Nafarroako Unibertsitatean. Amnistiaren Aldeko Batzordeetako (AAB) kide izana. AEKn ikasi zuen euskara, baita AEKn irakasle aritu ere. Iruñean hasi zen abokatu lanetan 1996an. Harrezkero preso politikoen alde jardun du beti.

MIKEL ASURMENDI

Argazkiak: Josu Santesteban

Hamabost urte daramatzazu euskal presoen aldeko lanetan. Zein da zure esperientzia?

Abokatu lanak baditu bi mutur, oso markatuak. Batetik, presoekin harremana dago, baita hauen familiekin ere. Bizi, ikasi, ikusi dudanak asko aberastu nau, harreman politikak ditut alde horretatik. Beste muturra guztiz kontrakoa da: errepresioaren lekukoa izatea gertu-gertutik gogorra da. Auzitegi Nazionalaren mundu iluna ezagutzeak, torturak eta sufrimenduak ikusteak, pertsonak “politikoki” nola tratatzen dituzten ikusteak ukitzen zaitu. Auziak oso arin izaten dira askotan eta horren tarte gutxirekin aritzeak larritzen zaitu, preso eta familiekin zein inpunitatearekin aritzen diren ikusteak mintzen zaitu. Nik alde goxoarekin geratu nahi dut, noski.

Non daukazu zailtasun gehien abokatuek?

Ia den-dena erabakita izate horretan. Nahiz eta batzuetan lorpen judiriko batzuk dauden, konturatzen zara dena kontra daukazula. Beste alor batzuetan ere ez dute erraza ziur aski, baina mundu honetan laguntza juridikoa jasotzeko oso tarte txikia dago. Zuk prestatu dezakezu zure lana edota auzia ondo, arduraz, baina zure ahalegina Auzitegi Nazionalan mespretxuz hartzen badute... Ertzak oso definituak dira, haiek [magistratuak edo epaileak] nekez ateratzen dira tarte horietatik.

Gatazkaren bilakaeran, abokatuak ere atxilotuak izan zarete Espainiako Estatuan. Zeren ondorio da hori? Zein da zure interpretazioa?

Ez da gauza berria, ni hasi nintzenean [1996an] abokatu batzuk espetxetik pasata ziren jada:

“Orain atxiloketak baretu direnez, horri garrantzia eman diote. Izan ere, atxiloketa prebentiboaren kasuak gelditu izan dira nolabait, ez baitzuten inor kondenatzen”.

Txemi Gorostiza, Josemari Elosua, Alvaro Reizabal... Betidanik egon da abokatuak kriminalizatzeko saiakera. Guk juridioki lan egiten dugu, eta, aldi berean, salaketa lan handia egin ere: sumatzen ditugun irregulartasunak, torturak, eskubideen urraketak, horien guztien bozgorailu gara. Beste batzuk ere ari dira noski, baina gu gara lehen eskuko lekukotasunak jasotzen ditugunak, eta horregatik saiatzeko dira hori ekiditen.

(...)

Dena den, azken urteotan, ez bakarrik ETArri edo kale borrokari begira, giza sektore zabalak ere kriminalizatzen saiatu dira. Sektore politiko eta sozialak izan dira errepresioak ukituak, zentzu horretan ere areagotu da gure aurkako errepresioa. Abokatu piloak izan da atxilotua: Iñako, Joseba, Iker, Jon, Arantxa, Aritz, Haizea... Zazpi abokatu, talde berekoak, oso denbora gutxian. Horretan elementu bat ageri da: preso asko isolatu dute eta abokatuak presoekiko bideak itxi dizkiete, hauei, presoen lagunei edo senideei. Abokatuak presoekin laguntza juridikoa eskotan muturreko egoeretan landu behar dute hartara.

Zertan da egun legea? Lege prebentiboa deitua, adibidez, garai bateko Lege Antiterrorista zelakoaren aldean?

Atxiloketa prebentiboaren kontzeptua Barne-arazoetako ministerioa hasi zen erabiltzen. Hau da, delitu egin baino lehenago atxilotzen duten pertsonari aplikatzen zaio: “Ez du ezer egin, ez dakigu ETAn sartu den, baina asmoa duela sumatu dugunez, atxilotu dugu”. Noski, hori ez da kontzeptu juridiko bat, beraiek alarma edo beldur egoera bat zabaltzeko erabili duten modua baizik. Berez, Espainiako Estatuaren zuzenbide kodearen kontrakoa da erabat. Alegia, inork deliturik egin badu, atxilotu edo dei dezaten epaitegira, baina hori ez dute inoiz egin noski. Atxiloketa asko, ehundaka, prebentibo kontzeptu pean egin dira, eta horietako %10 izan da kondenatua. Eta espesetean denbora luze egon dira.

Berriki, Auzitegi Gorenak atxiloketa prebentiboari buruzko iritzia eman du.

Auzitegi Gorena poliziaren deklarazioez aritu da, baina legeaz ez du ezer berezirik esan. Orain atxiloketak baretu direnez garrantzia eman dio horri. Izan ere, atxiloketa prebenti-

boen kasuak gelditu dira nolabait, ez baitzuten ia inor kondenatzen.

Torturen kasuak hizpide: aldaketarik eman al da Lege Antiterrorista indarrean zegoen garaitik gaurdaino?

Egon den aldaketa bakarra hau da: espreski zegoen Lege Antiterrorista ez dago espreski izendatua, baina legedi arruntean sartuta dago: ez dago atxilotuaren inkomunikazioa nolakoa izan behar duen agintzen duen lege bat, baina lege arruntean egoera horiek sartuta daude. Atxiloketa hauei “inkomunikatuak” deitzen zaie. Atxilotuak eskubide batzuk beharko lituzke, alegia, bere familiak jakitea non dagoen atxilotua, familiak berak aukeratutako abokatuak lagundua izatea. Atxilotuak hiru egun pasa ditzake atxiloketa arruntean, eta kasu honetan bost egunetan. Bost egun komisaldegian, eta kartzelan ere beste bost egun inkomunikatua egon daitekeela aurreikusten da. Berezitasunak horiek dira, eta praktikan ere badaude. Bereziki Euskal Herrian atxilotua egon edo Madrilen atxilotua egon.

Zein dira inkomunikazioaren xedeak?

Inkomunikazioak bilatzen du, bate-tik atxilotua babesik gabeko egoera batean jartzea, eta, bestetik, inpunitatearen harresia jartzea. Atxilotua erabat isolatuta dago, bakartua, errealitateetik aldentua bost egunez eta gauzez, atxilotu dutenek baino ez dute ikusten. Berak badaki inork ezin diola lagundu, eta horrek babes ezaren sentimendua sortzen dio. Egoera horretan, erabat ahul bihurtu dute pertsona batengan ematen da tratatu txarra. Baina, aldi berean, inkomunikazioak inpunitatea ziurtatzen du, atxiloketak irauten duen bitartean kanpoko edozein eragin ekidinez, eta ondoren, ikerketa erabat baldintzatuz, ez baitago jakiterik nork parte hartu duen galdekete-tan, nork eman dituen kolpeak, nork mehatxuak egin, edo non, noiz edo nola gertatu diren kasu guztietan ukatuak izaten diren egitateak.

Torturak ekiditeko bitartekoak jarri omen dira, alferrik ordea.

Bai, eta neurri asko eta era askotakoak beharko dira torturarekin amaitu ahal izateko. Horietako batek inko-

munikazioa bertan behera geratzeko balio izan behar du, halaberrez. Izan ere, inkomunikazioak irauten duen bitartean, tortura ahalbidetzeko ezin egokiago den markoa dagoelako, edota, horregatik, tortura egoteko arriskua, gutxienez.

Abokatu batek zein sentimendu ditu torturatua ikustean?

Bada, batez ere, inpotenziaren sentimendua. Niri kontatu dizkidaten gauzek oilo ipurdia jarri didate, espetxetik oihuka egiteko gogoz ateratzen zara, negar puntuan. Izugarria da, nik sentitzen dut ezin dudala pertsona hori lagundu juridikoki, eta abokatua naiz. Pertsonalki ahalegintzen zara, baina juridikoki itxita daukazu bidea. Egoera salatzten duzu, baina dena duzu kontra. Badakizu kasua artxibatuko dutela edozer gerta ere, nahiz eta zauriak agerikoak izan, ez duzula errekonozimendu juridikoa jasoko. Hori zama izugarria da. Abokatu zaren heinean laguntza juridikoa eskaini nahi diozu, eta politikoki eta sozialki ere nahiko zenuke pertsona hori torturatua izan dela errekonozitzea, modu orokorrean bada ere. Salaketa publikoa egitea garrantzitsua da. Horretan saiatzen naiz. Eta badakit gatazka honetan presoak ez direla sufritzen duten bakarrak.

Amnesty Internationalek (AI) torturak salatu ditu.

NBEk eta Aik askotan esan diote Espainiako Estatuaren Gobernuari inkomunikazioa ez datorrela bat eskubideen errespetuarekin, zerbait egin behar duela. Baina ez die batera jaramonik egiten. Azkenean zer-

bait egin behar izan du, ez kasu guztietan. Azken urteetan Auzitegi Nazionaleko epaile batzuk, ez denak, hasi dira protokolo bat erabiltzen, Estrasburgoko protokoloak agintzen duena betetzeko. Hasi dira erabiltzen, besteak beste, atxilotua kamaraz grabatzeko, konfiantzazko mediku bat izateko eta familiarrek atxilotua nola dagoen jakiteko. Horiak dira neurriak, poztekoak, hasi dira aplikatzen, baina jarri dute “azeria oiloak zaintzen”. Kamerak guardia zibilen eta polizien esku jarri dituzte. Grabaketak egitea agintzen zaie baina pasiloa eta ziegako atea hartzen dituzte irudietan, edota atxilotuen oinak. Horrek ez du ezertarako balio, eta halere, neurriak indarrean ezarri direla diote. Bada ez. Tortura egon badago, eta gainera protokoloa gure kontra erabiltzen dute, atxilotuaren kontra erabiltzen dute.

“Tortura egon badago, eta gainera protokoloa gure kontra erabiltzen dute, atxilotuaren kontra erabiltzen dute”

Beraz...

Bai, bistan da, horrek guztiak zerbait ezkutatzen du. Areago, epaileak agintzen du atxilotua hogeitalau orduz grabatzea, baina ez dute betetzen. Horrelako neurriak ikusita inkomunikazioak bukatua beharko luke, baina, hasteko, kontua da zeinek duen neurrien kontrola, poliziek berek baldin badute... Neurriek polizien eskutik baita epaitegiaren esku-

tik at beharko lukete. Tortura babes-teko Estatuko herri defentsorearen eskutiko tresna bat jarri zuten indarrean, baina ez du balio, balio lezake horrelako neurriak martxan jarri eta ziurtatzea, baldin eta holako tresna bat gizarte zibileko erakundeen esku balego. Hortik etorri ahalko litzateke konponketa moduko bat.

Zergatik eman dio gizartearen parte handi batek bizkarra torturen egoerari eta hauen salaketari?

Gizarteak erantzun handia eman du torturen kontra, teorian jende guztia asaldatu beharko lukeelako, baina pasibitate handia ere ezagutzen dugu, eta pasibatetik bizkarra ematera pasa da azken urteetan, areago Espainiako Estatuan, baita justifikatzeraino ere. Hori egia da. Errealitatea da. Baina ez dut uste hemen gertatzen dena isolatua denik munduan gertatzen denetik, mundu osoan diskurtso ideologiko mailan pauso handiak eman dira eskubideen urraketetan, eta horrek eraman du jendea asko pentsatzera terrorismoaren aurka torturak balio duela, hemen are gehiago gatazka pil-pilean dagoelako. Espainiako Estatuak lan ideologiko handia egin du, baita torturaren arloan ere. Batetik, tortura blindatzeko. Tortura beraiek izendatzen dute estrategia errepresiboaren barruan tresna garrantzitsutzat, hori logikoki legalitatetik at dago, sistema blindatuta dago, babestua, erabili behar bada ondo erabiltzen dute, eta kosturik gabekoa da Estatuarentzat, ez baita legala, delitu larria delako, baina blindatzen dute ikuspegi juridiko eta politikotik eta ukatzen dute, eta jarraian diote guk asmatzen dugula

lagunekin euskaraz

interneten ere bai

mobiletik euskaraz

gure artean euskaraz

Noranahi zoazela. Nonahi zaudela. Zure jendearekin. Zure iritzia adierazi nahi duzunean, zeure erara. Euskara zure bizimoduaren osagaia da. Berezkoa duzu. Zu eta zure lagunen artean, zure giroan, **gozatu euskaraz.**

BFA DFB
Bizkaiko Foru Aldundia
Diputación Foral de Bizkaia

“Estatuak apustu egin du kolektiboa apurtzeko. Langraitzeko presoen egoera ez da pertsonalki heldu, Estatuaren eskutik baizik, eta horrek beldurra ematen dit. Uste dut presoen egoerari kalte egiten diola”.

Estatua deslegitimatzeko. Jende askoren aurrean lortu dute tortura ez existitzea, lortu dute apostu ideologiko hori aurrera ateratzea, eta bestetik, urratsak are kezkarriagoak dira justifikatzen dituztelako. TVko dokumental batean polizia ikasleei galdetu zieten torturaz: “Behar baduzu, testuinguruaren arabera, erabili behar da” zioten. Nola ote? Bada, anestesia lan handia egin delako.

Nola daude behin betiko preso kondenatuen kasuak?

Presoen kolektiboaren 27 lagun inguruk aplikatua dauka bizi osorako zigorra [Parot doktrina deitua]. Nafarroan sei preso dira, eta beste askok ere 30 urte espetxean pasako dute. Maukatik ateratzen duten neurria da, noski. Preso asko ateratzeko esperantzaz zeuden eta ez dakite noiz bukatuko duten espetxealdia. Nafarroan, Unai Gaztañagarena izan zen lehen kasua. Ateratzeaz zela aplikatu zioten Parot doktrina dela-

koa. Presoak prest daude aurrera egiteko, laguntza asko daukate, baina bilatzen duten eragina ondo bilatua dago, presoak sunsitzeko modua da.

Antton Troitiñoren kasuan zer gertatu zen?

Auzitegi Nazionalak zioenez, kausa bakoitzean behin-behinean egindako denborari zenbatu eta gehitu behar zitzaioela, hori ez zela horrela aplikatzen. Legeak horrela dio, ez zen horrela egiten, ez zen zenbatu behin ere. Antton Troitiñorekin aplikatu zuten. Konstituzionalak esan zuen legea aldatzen ez zen bitartean zenbatu behar zirela urteak. Auzitegi Nazionalaren 3. sekzioak ez du lege berezirik aplikatu nahi izan, orduan Gorenak preso politikoekin halako zerbait gertatu denean legea aldatu

dute, legearen interpretazioa aldatuz. Troitiñoren kasua ikusita, legea aldatu dute legearen interpretazio ezberdinak ekiditeko.

“Antton Troitiñoren kasuan, legea aldatu dute legearen interpretazio ezberdinak ekiditeko”

Nolakoa da ETaren su-etenean edo bake prozesuan presoek egoera?

Nik Aljerrekoa ez nuen ezagutu, baina Lizarra-Garazi eta Loiolako negoziazio prozesuekin aldera ditzaket oraingoa. Lizarrako garaian Auzitegi Nazionalak tartea ireki zituen; presoak askoz errazago ateratzen ziren behin-behineko askatasunean eta zigorrak arinagoak ziren, epaiketetan nola-halako adostasunak izaten ziren. Ziklo hori itxi bitartean HBko Mahai Nazionala atxilotu zuten eta kondenatu. Auzi-

tegi Nazionalak bailogabetu zuen ebazpena. Baina dena pikutara joan zenean, magistratu bati entzun nion irratian: “Okertu gara, ez gara konaturatu gerra garaietan garrantzitsuen delakoa izatea”. Ondoren ikusi duguna gogoeta horretatik etorri da, Loiolako prozesuan nahiz orain ere, ez dute ezer mugitu. Judikaturretatik ere bahituei etekin ahalik eta gehien ateratzen ahalegindu dira, presio gehiago eginez, egoera baldintzatzeko, presoek betiko egoerari eusten diote.

Presoek nola bizi dute egoera?

Errealitatean txertatu daude, eta lasaitasunez hartzen dute, arretaz begiratzen diote gertatzen denari, baina kontziente dira estatuen hatzaparretan daudela. Esperantzak denok ditugu, “ea oraingoan lortzen dugun hau aurrera ateratzea” pentsatzen dute, baina Sevillako gela ziztrin batean sartuta zer pentsatuko duzu? Badakite ezin dutela ilusio faltsurik egin, haiek erabiliak direla presio moduan eta mendeak jasotzen lehenak direla.

Oraingo prozesuan presoek parte hartzeko aukera ikusten al duzu?

Beren ahotsa beraiena da, beren mintzakideak dituzte izendatuak... Kolektiboa ahalegintzen da hitz egiten ahalik eta eragile gehienekin, baina normalizazio prozesuetan atea itxi izan zaie eta egun ere itxita daukate. Presoen kolektiboa inoiz baino sakabanatuagoa dago, hau da, espetxe bakoitzean binaka daude, salbuespena da bi baino gehiago izatea modulo batean. Horrek ez du laguntzen beren parte-hartzea, beraien eztabaida lantzea. Hori saihestu nahi dute, baina haiek prest daude parte hartzeko.

EPPKtik kanpo badago talde bat Langraitzeko espetxean...

Tira, Estatuak apustu egin du kolektiboa apurtzeko, eta ondorioz Langraitzeko presoek egoera Estatuaren eskutik heldu da, eta horrek beldurra ematen dit. Uste du, preso horien jarrerak egoerari kalte egiten diola. ■

arcia.com Aurore Martin kasuaz eta Portu eta Sarasolen egoerari buruzko ikuspuntuak.